

Erkenning van het recht op huisvesting als basisrecht

Meer dan 40 Vlaamse sociale organisaties dienden bij het Europees Comité voor Sociale Rechten een klacht in tegen het Vlaams woonbeleid, onder de naam Woonzaak. Ze beogen een ander beleid, met toegang tot een veilige en betaalbare woning voor iedereen. Het steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting publiceerde heel wat rechtspraak rond grondrechten en armoede en geeft hiermee aan dat we nog heel ver staan van de 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (Sustainable Development Goals, SDG's) die de Verenigde Naties op de agenda hebben gezet tegen 2030. De mensenrechtengids, ontwikkeld door het Deense Instituut voor Mensenrechten, toont een resem aan juridische 'universele' en Europese hefboomen om de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen als basisrecht afdwingbaar te maken.

De Woonzaak

Het recht op huisvesting voor iedereen vereist niet alleen op de jaarlijkse Internationale Dag van de Mensenrechten van 10 december onze aandacht. Algemeen zijn mensenrechten onlosmakelijk verbonden met de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals, SDG's) die de 193 lidstaten van de Verenigde Naties op de agenda hebben gezet tegen 2030. De kernambities zijn: een einde aan extreme armoede, ongelijkheid, onrecht en klimaatverandering. De SDG-ambitie op het vlak van huisvesting bestaat erin om tegen 2030 voor iedereen een toegang te voorzien tot adequate, veilige en betaalbare huisvesting met bijhorende basisdiensten. Aan verklaringen, verdragen, handvesten en wetten ontbreekt het geenszins om hieraan - zonder te wachten tot 2030 - nu al tegemoet

te komen. De Verenigde Naties telt maar liefst zeven mensenrechtenverdragen. En toch startte op 17 december 2021, de Woonzaak¹, een initiatief van het Vlaams Huurdersplatform, het Netwerk tegen Armoede, Welzijnszorg, FEANTSA en SAAMO (vroeger Samenlevingsopbouw vzw), naar analogie van de Klimaatzaak. De Woonzaak stelt problemen van toegankelijkheid, betaalbaarheid, kwaliteit, én woonzekerheid op de sociale en private huurmarkt aan de kaak, waardoor in Vlaanderen zowat 250.000 mensen in het grijze woonecircuit of in situaties van dakloosheid zijn beland. Ze pleit voor een fundamenteel rechtvaardiger woonbeleid. Via juridische weg bij het Europees Comité voor Sociale Rechten, wil ze de Vlaamse overheid overtuigen om de nodige maatregelen te treffen.

Armoedebestrijding en sociale uitsluiting bekeken vanuit het perspectief van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen

De waardeketen wonen is niet sterker dan haar zwakste schakels. Het steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, dat de wettelijke opdracht heeft om de effectiviteit van grondrechten van mensen in armoede te evalueren, wijst erop² dat we nog heel ver staan van de 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen. Het wijst op de verscheidene onlosmakelijke verbanden tussen die 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen en armoede. Het omschrijft armoede in termen van een schending van de fundamentele rechten zoals onderwijs, gelijkheid, gezondheid, energie, werk die door verschillende duurzame ontwikkelingsdoelstellingen weerspiegeld worden. Armoedebestrijding en sociale uitsluiting kunnen in dat opzicht niet beperkt blijven tot die eerste

¹ <https://www.woonzaak.be/>

² in haar tweejaarlijks verslag 2018-2019 over duurzaamheid en armoede

ontwikkelingsdoelstelling “no poverty”, maar moeten inzetten op alle 17 ontwikkelingsdoelstellingen. Armoede en sociale uitsluiting zijn een multidimensioneel gegeven en moeten op verschillende levens- en beleidsdomeinen bestreden worden waaronder huisvesting.

Rechtspraak rond grondrechten en armoede

Het steunpunt verzamelde en publiceerde heel wat rechtspraak rond grondrechten en armoede³. Beslissingen in verschillende Europese staten waarbij particulieren of organisaties gelijk krijgen voor het, door de overheid of private eigenaars, niet-respecteren van woonrechten zijn er legio. En dit niet in het minst, zowel qua onrechtmatige discriminatie op de private en sociale huurmarkt, het in gebruik nemen van leegstaande gebouwen, het herhuisvesten na uithuiszettingen, de opvang van illegaal verblijvende vreemdelingen met kinderen, ... In 2009 veroordeelt de arbeidsrechtbank van Brussel Fedasil in kort geding voor het niet opvangen van een aantal families met minderjarige kinderen die illegaal in het land verblijven tot het onmiddellijk onderbrengen van de families in een opvangcentrum of een aangepaste plaats. In 2013 wordt een collectieve klacht behandeld tegen Nederland waar verschillende gemeenten de noodopvang van daklozen verbonden hadden aan een criterium van lokale binding door permanente bewoning in de regio gedurende twee van de drie voorafgaande jaren. In 2014 en 2015 worden uitspraken gedaan in verband met het weigeren om te verhuren aan personen met een andere huidskleur of nationaliteit en in verband met discriminerende huuradvertenties die vermelden dat kandidaat-huurders worden

geselecteerd op basis van een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur en op basis van een bepaald minimuminkomen. Ook wat alternatieve woonvormen betreft zijn er voorbeelden. België werd in 2012 veroordeeld omwille van de onzekere en onveilige woonsituatie van woonwagenbewoners die uit noodzaak op illegale wijze een terrein bewonen met het risico op uithuiszetting. Frankrijk is – met de steun van ATD-vierde wereld, een organisatie waar armen het woord nemen – in 2013 op gelijkaardige wijze veroordeeld in het Winterstein-arrest. Hier ging het om de poging tot ontruiming door een gemeente van een privéterrein dat door een 40-tal woonwagenbewoners uit noodzaak op een illegale wijze in gebruik was genomen. De rechter oordeelde dat de woonwagenbewoners als minderheidsgroep met hun culturele identiteit bescherming verdienen en stelde dat Frankrijk hun recht op respect voor het privé- en gezinsleven miskende, evenals het recht op respect voor hun woning.

Huisvesting van gedetineerden en geïnterneerden

Heel omstreden vandaag is de huisvesting van gedetineerden en geïnterneerden. Het is echter niet omdat iemand criminele feiten heeft gepleegd dat hem, naast de vrijheidsberoving, ook het recht op een menswaardige huisvesting moet ontnomen worden. Luc Stas, oud gevangenisdirecteur van de gevangenis van Gent, herinnerde er op de Internationale Dag van de Mensenrechten aan dat België regelmatig veroordeeld wordt wegens het schenden van deze mensenrechten ten aanzien van gedetineerden in overbevolkte gevangenissen en ten aanzien van

³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaanonzekerheid en sociale uitsluiting. (2016). Rechtspraak ‘Grondrechten en armoede’. Armoedebestrijding. Geraadpleegd op 15 december

2021, van <https://www.armoedebestrijding.be/mensenrechten-en-armoede/rechterlijke-controle/>

geïnterneerden⁴. Tom Daems, hoogleraar aan het Leuven Instituut voor Criminologie hekelt de discrepantie tussen de rode lijn van de 2.000 IC-bedden in ziekenhuizen en het feit dat er nauwelijks alarmbellen afgaan wanneer de maximumcapaciteit in de gevangenissen wordt overschreden⁵.

Duurzame ontwikkelingsdoel huisvesting als basisrecht

De mensenrechtengids⁶, ontwikkeld door het Deense Instituut voor Mensenrechten, toont een resem aan juridische ‘universele’ en Europese hefboomen om de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen als basisrecht afdwingbaar te maken. Voor één ervan, namelijk SDG-doel 11.1, om voor iedereen toegang te voorzien tot adequate, veilige en betaalbare huisvesting en basisdiensten die erbij horen, vermeldt ze niet alleen de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UDHR) dat stelt dat iedereen recht heeft op een levensstandaard die toereikend is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, met inbegrip van voedsel, kleding, huisvesting. Ook het internationaal verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (ICESCR) uit 1966 erkent het recht en stelt dat passende maatregelen zullen genomen worden om de verwezenlijking van dit recht te verzekeren. Het internationaal verdrag inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie (ICERD) uit 1965 verbindt staten er dan weer toe om rassendiscriminatie in al haar vormen te verbieden en uit te bannen en het recht van eenieder te waarborgen, zonder onderscheid naar ras, huidskleur, nationale of etnische oorsprong. Denkend aan alleenstaande vrouwen vergeten we soms het verdrag

inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen (CEDAW) uit 1997 dat adequate levensomstandigheden, met name met betrekking tot huisvesting, sanitaire voorzieningen, elektriciteits- en watervoorziening, transport en communicatie naar voren schuift. Er is ook nog het VN-verdrag inzake rechten van personen met een handicap (CRPD). Het internationaal verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden (ICRMW) stelt dan weer dat arbeidsmigranten gelijk worden behandeld met onderdanen van de staat van tewerkstelling in het bijzonder met betrekking tot toegang tot huisvesting en met inbegrip van sociale huisvestingsregelingen, en bescherming tegen uitbuiting in verband met het huren van een woning. De verklaring van de VN inzake de rechten van inheemse volkeren (UNDRIP) zegt dat inheemse volkeren zonder discriminatie recht hebben op verbetering van hun economische en sociale omstandigheden, onder meer op het gebied van huisvesting, sanitaire voorzieningen, gezondheid ... Naast de VN heeft ook Europa de nodige afspraken gemaakt. Het Europees Sociaal Handvest (ESH) stelt als mensenrechtenverdrag onomwonden en letterlijk dat iedereen recht heeft op huisvesting en dat maatregelen moeten genomen worden om de effectieve uitoefening ervan te verzekeren. Deze moeten erop gericht zijn de toegang tot huisvesting van een adequaat niveau te bevorderen, dakloosheid te voorkomen en te verminderen met het oog op de geleidelijke uitbanning ervan en ze moeten de betaalbaarheid van huisvesting toegankelijk maken voor mensen die niet over voldoende middelen beschikken. Het

⁴ Stas, L. (2021, 10 december). Mensenrechten behoren ook toe aan onze gedetineerden. Knack. Geraadpleegd op 10 december 2021, van <https://www.knack.be/nieuws/belgie/mensenrechten-behoren-ook-toe-aan-onze-gedetineerden/article-opinion-1810931.html>

⁵ Daems, T. (2021, 15 december). Vol is vol? Niet in gevangenissen. De Standaard, 33.

⁶ Danish Institute for Human Rights. (2015). The human rights guide to the SDGs. Geraadpleegd op 10 december 2021, van <https://www.humanrights.dk/human-rights-guide-sdgs>

Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden (1995) heeft als doel de juridische erkenning van nationale minderheden en het beschermen van hun rechten op dezelfde wijze als de meerderheid van de bevolking. De Europese pijler van sociale rechten (EPSR) zet de bakens voor huisvesting en ondersteuning voor daklozen. Wie er behoefte aan heeft, moet toegang hebben tot goede sociale huisvesting. Kwetsbare personen hebben recht op passende bijstand en bescherming tegen gedwongen uitzetting. Daklozen moeten over passend onderdak en een adequate dienstverlening kunnen beschikken om hun sociale inclusie te bevorderen. Niet alleen de Verenigde Naties en Europa beschikt over de kaders, in België staat het recht op wonen ingeschreven in de Grondwet (artikel 23, 3°) én in de Vlaamse Codex Wonen (artikel 1.5).

Het wetenschappelijk tijdschrift *Grondrechten en armoede*⁷ is volledig gewijd aan de relatie tussen armoede en de eerbiediging van de grondrechten. Het richt zich tot instellingen die verantwoordelijk zijn voor de ondersteuning van mensen in armoede, zoals openbare centra voor maatschappelijk welzijn, openbare en private organisaties die campagne voeren en strijden om armoede uit te roeien en uiteraard de mensen zelf die armoede beleven en hard werken om eruit te geraken. Moeten we voor de Woonzaak echt wachten tot de uitspraak van het Europees Comité voor Sociale Rechten, om dit recht afdwingbaar te maken?

Arch. Alexis Versele
Technologiecampus Gent, KU Leuven,
Sociaal-Ecologisch bouwen en wonen aan
de onderzoeksgroep “Bouwfysica en
Duurzaam Bouwen”
Domus Mundi vzw, Duurzaam Bouwen en
Wonen voor kwetsbare groepen

---

⁷ Tijdschrift Grondrechten en Armoede. (2019). De Wet Als Hefboom in de Strijd Tegen de Armoede.

Geraadpleegd op 14 december 2021, van <https://droitpauvrete.be/nl/welcome/>